

Archeologienota Zwevegem Leopoldstraat 43-45

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

31-5-2022

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Zwevegem Leopoldstraat 43-45 (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt en de bodemingrepen groter zijn dan 1000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 4715m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is ten zuiden van de Leopoldstraat gelegen. Op het plangebied zijn de woningen Leopoldstraat 43 (oosten) en 45-45A (westen) gelegen, met bijhorende tuin. Tussen de straat en woning 45-45A is een verharde oprit en parkeerzone aanwezig. In de tuinen zijn graszones, struiken en enkele bomen te zien.

Het plangebied is gelegen in de dorpskern van Zwevegem, zo'n 300m ten zuidoosten van de kerk. De Leopoldstraat is een oostelijke zijstraat van de Avelgemstraat, een zuidelijke uitvalsweg vanuit de dorpskern. Op de Villaretkaart uit 1745-1748 is het plangebied te situeren op landbouwgronden ten oosten van de Avelgemstraat. Het terrein is onbebouwd. Deze situatie blijft zo tot in de eerste helft van de 20ste eeuw. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en de iets latere Poppkaart worden er in het zuiden van het plangebied 2 kleine vijvers/poelen aangeduid. De Leopoldstraat werd tussen WO I en II aangelegd, op de topografische kaart van 1960-1961 is voor het eerst bebouwing te zien. Deze bebouwing wordt in de daaropvolgende decennia uitgebreid.

Zwevegem kent een gunstige ligging op vruchtbare bodems tussen de Schelde in het zuiden en de Leie in het noorden. Een heuvelrug met zuidwest-noordoost verloop doorkruist centraal het grondgebied van de fusiegemeente en kent een aantal uitlopers in noordelijke richting. Het plangebied is te situeren op het uiteinde van één van deze uitlopers, op de overgang met lagere gronden in het noorden. Er zijn geen natuurlijke waterlopen aanwezig in de omgeving van het plangebied. Op het digitale hoogtemodel van het plangebied is duidelijk te zien dat het oostelijke perceel, waar woning Leopoldstraat 43 is gelegen, opvallend lager ligt dan het westelijke deel van het plangebied: ca. +31,40 tot +31,90m TAW in het oosten tegenover +32,50 à +33,00m TAW in het westen. Op de topografische kaarten van tweede helft 19de en begin 20ste eeuw kan op basis van de hoogtelijnen afgeleid worden dat het oorspronkelijk maaiveld van het plangebied geleidelijk opliep van noord naar zuid; het huidige hoogteverschil tussen het oostelijke en westelijke deel van het terrein is dus een kunstmatige creatie, vermoedelijk ontstaan bij het oprichten van de huidige bebouwing. Op de bodemkaart worden het plangebied en de omgeving aangeduid als bebouwde zones, waarbij het bodemprofiel is gewijzigd/vernietigd door menselijk ingrijpen. De gronden in de nabije omgeving die wel gekarteerd zijn, betreffen voornamelijk matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pcc) en matig droge of matig natte zandleembodems met textuur B horizont (Lca, Lda).

Op archeologisch vlak is de directe omgeving van de dorpskern zo goed als ongekend. Ca. 800m-1km naar het noordwesten zijn een aantal brandrestengraven uit de Romeinse periode aangetroffen. Rondom de kern zijn meerdere laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend, geen ervan is op heden

echter archeologisch onderzocht. Een aantal recentere proefsleuvenonderzoeken ten zuiden en oosten van de kern leverden geen relevante archeologische sporen op.

Het archeologisch potentieel van het plangebied is door het gebrek aan systematisch onderzoek moeilijk in te schatten. Op basis van de (weinige) beschikbare gegevens, kan aan het plangebied een gemiddelde archeologische verwachting worden toegekend voor sites met grondsporen. In situ bewaring van steentijd artefactensites wordt niet verwacht, daarvoor zijn de landschappelijke eigenschappen niet gunstig. Afgaande op het huidige hoogteverschil tussen het oostelijke en westelijke deel van het plangebied, kan verwacht worden dat er enige bodemverstoring aanwezig is. Of deze een impact geeft gehad op eventueel aanwezige archeologische sites, is op basis van dit bureauonderzoek niet vast te stellen.

De inrichting van het plangebied wordt volledig gewijzigd. De bestaande gebouwen worden gesloopt, de verhardingen uitgebroken en de tuinen gesupprimeerd. De groenbuffer langs de zuidelijke grens blijft zo veel als mogelijk behouden. Vervolgens worden 2 haakse nieuwe gebouwwolumes opgetrokken, bestaande uit meerdere verdiepingen, die dienst zullen doen als meergezinswoningen. Beide volumes worden ondergronds verbonden via een parkeergarage. Deze ondergrondse garage heeft een L-vorm, is ca. 1500m² groot en zal ca. 3 à 3,5m diep uitgegraven worden. De omgeving rond de nieuwe gebouwen wordt deels verhard, deels ingericht als tuin en speelzone. Voor de omgevingsaanleg moet rekening gehouden worden met een algemene bodemverstoring van ca. 60 à 80cm diep, met plaatselijk diepere ingrepen voor nutsvoorzieningen. Er zullen dus aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het grootste deel van het plangebied.

Het plangebied heeft een gemiddelde archeologische verwachting voor sites met grondsporen. Op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Er zijn weinig archeologische gegevens gekend over de dichte omgeving van dorpskern, er is dus zeker relevante kenniswinst te rapen. Er dient bijgevolg een verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het vrijmaken van het terrein.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Zwevegem, Leopoldstraat 43-45

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 77140,06 en Y: 167180,50; X: 77323,45 en Y: 167270,10

Oppervlakte plangebied: 4715m²

Kadastergegevens: Zwevegem, afdeling 1, sectie B, perceel 114P, 114K3, 183L4, 183N4

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek, met die kanttekening dat de bestaande groenbuffer in het zuiden zoveel als mogelijk behouden blijft.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het verder vooronderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat voorafgaand het uitvoeren van het verder vooronderzoek het terrein vrij is gemaakt en dat de aanwezige gebouwen zijn gesloopt en de te rooien begroeiing is verwijderd. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat bijvoorbeeld de funderingen blijven zitten in de grond. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse structuren kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuven

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en georiënteerd volgens de lengterichting van het terrein. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen en om de aan- of afwezigheid van archeologische sporen te controleren. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10% (471m²) van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5% (118m²), door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% (589m²) onderzocht wordt. De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.